
Vilje til å gi penger til tiggere:

Spiller tiggerens hudfarge noen rolle?

Bidrag til Eilert Sundt-prisen 2017

Bruskeland, Mats Bryn

Dyrnes, Caroline

Eikebrokk, Helene Nyhus

Haraldstad, Marianne

INNHOILDSFORTEGNELSE

Innhold	2
1. Innledning	3
2. Bakgrunn for forskningsprosjektet	4
2.1 Problemstilling	4
2.2 Hensikt og forventninger	4
2.3 Tidligere forskning	5
2.4 Hypotese	7
3. Metode	7
3.1 Eksperimentell forskningsmetode	7
3.2 Kvalitativ metode	8
3.3 Design, deltagere og utstyr	8
3.4 Forskningsetikk	8
4. Gjennomføring og resultat	9
4.1 Gjennomføring	9
4.2 Resultat	10
5. Drøfting	10
5.1 Resultatene relatert til hypotesene	10
5.2 Resultatene relatert til tidligere forskning	11
5.3 Feilkilder og forslag til forbedringer	12
5.4 Erfaringer og lærdom	12
6. Konklusjon	12
7. Referanser	13

1. INNLEDNING

"The beggar wears all colours, fearing none" –Charles Lamb

I Kristiansand og i mange andre byer på Sørlandet har det vært mye debatt om tigging i gatene skal forbys eller ikke. I Lillesand ble tigging forbudt fra mars 2015, og i andre byer har tiggeforbud vært diskutert. Det er særlig økningen i tiggere fra Romania som ser ut til å ha ført til disse diskusjonene. Selv om det forekom tigging i bygatene før rumenerne kom, for eksempel av narkomane, var det ikke like store diskusjoner om forbud da. Vi har lurt på om dette kan ha noe med folks holdninger til hudfarge og etnisitet å gjøre: at motstanden mot tigging skyldes at tiggerne i dag som regel ikke er norske. I forskningsprosjektet vårt undersøker vi derfor om tilfeldige mennesker på gata reagerer ulikt på en etnisk norsk tigger i forhold til en mørkhudet tigger. Vi tester dette ved å undersøke om etnisk norske tiggere og utenlandske tiggere blir behandlet forskjellig eller får like mye oppmerksomhet når de tigger på gata.

Tigging er å be om gaver eller donasjoner som penger, mat eller andre typer bidrag som skal hjelpe et menneskes livsopphold eller gå til nyttige forhold. Tigging foregår hovedsakelig i samfunn som mangler offentlig fattigvesen eller der enkeltmennesker ikke får tilfredsstillende offentlig sosialhjelp. Noen land velger å godta tigging. De oppfordrer de i samfunnet til å gi donasjoner og bistand til tiggerne. Dette gjøres i et forsøk på å løse fattigdomsproblemet. Andre land, derimot, forbyr tigging helt ved å gjøre det forbudt. I Norge har vi god sosialhjelp, men likevel finnes det mange tiggere i de fleste byer. Noen tigger ved å tilby underholdning (f.eks. gatesangere), noen tigger fordi de trenger mer penger enn sosialhjelpen kan dekke (f.eks. rusmisbrukere), og noen tiggere kommer til Norge fra land der de ikke har sosialhjelp.

Tiggere som kommer fra utlandet er først og fremst mennesker som lever i fattigdom og nød. Ofte er tiggere arbeidsløse, hjemløse, rusavhengige, syke og/eller funksjonshemmede mennesker som ikke er i stand til å hjelpe seg selv eller familien, og som forsøker å skaffe ressursene de trenger for å overleve ved å ty til tigging. Det finnes også barn som tigger, og de er da ofte foreldreløse og lever på gata. Noen

tiggere er også medlemmer av større, organiserte grupper.

Tiggere finner vi som regel på folksomme og offentlige steder, som for eksempel i byer, travle gater, ved attraksjoner eller ved buss- og jernbanestasjoner. Noen er også reisende som går rundt og banker på dører og ber om donasjoner. Tiggere har ofte et håndskrevet skilt med tekst der de forteller om sin dårlige situasjon og ber om hjelp og en kopp eller lignende til å samle pengene i. Noen tiggere selger også små gjenstander uten mye verdi eller opptre med et instrument.

Denne rapporten har følgende innhold: I del 2 vil vi beskrive bakgrunnen for vårt prosjekt nærmere, og vi oppsummerer resultater fra lignende undersøkelser i Norge. I del 3 forklarer vi hvordan vi gikk frem i vår egen undersøkelse, og del 4 inneholder en oppsummering av gjennomføring og resultater. I del 5 drøfter vi resultatene, og konkluderer. Til slutt inkluderer vi referansene i del 6.

2. BAKGRUNN FOR FORSKNINGSPROSJEKTET

2.1 Problemstilling

Tiggere er et tema som ofte diskuteres i media og i politiske organer, og vi ønsket å forske på folks reaksjoner på tiggere med ulik etnisitet. Vi ville se om etnisitet, og da spesielt hudfarge, ville ha noen betydning for om mennesker på gata valgte å donere penger eller ikke. Var folk mer villige til å hjelpe en etnisk norsk tigger enn en utenlandsk tigger? Bakgrunnen for prosjektet er to tidligere studier gjort i Norge.

2.2 Hensikt og forventninger

Vi utførte dette forsøket og valgte å forske på dette temaet nettopp fordi vi forventet å få tydelige resultater og finne ut av vanlige folk sine holdninger mot etnisk norske og ikke-etnisk norske tiggere. Hensikten var å få folk mer oppmerksomme på at det er like mye forskjellsbehandling og fordommer når det kommer til tiggere, som ellers i samfunnet.

2.3 Tidligere forskning

Forsøket vårt og liknende forsøk har blitt utført tidligere, bl.a. i en nyhetsreportasje fra TV2 og i programmet “Hvem bryr seg” fra TV2. Vi valgte å gjenta ett av disse forsøkene og sammenligne tidligere resultater med våre resultater.

Nyhetsreportasje fra TV2

Vi har sett i en nyhetsreportasje fra TV2 fra desember 2011 at nordmenn har relativt gode holdninger til “norske” tiggere. I forsøket satt en av TV2 sine ansatte og tigget i seks timer på Karl Johan midt i julestria. Mannen var etnisk norsk i 40-årene, med et typisk skandinavisk utseende. Han hadde kledd seg med en stor vinterjakke, votter, en slitt dongeribukse og et pannebånd med et Marius-liknende mønster. På de seks timene han tigget, fikk han inn hele 842.50kr. Han beskrev det som vanskelig å se folk i øynene, og han ofte fikk lange blikk. Noen av blikkene var bekymrede, mens andre var fylt med avsky. En av kommentarene han fikk, bemerket seg veldig; “Er ikke du nordmann da? Så se til helvete og kom deg vekk fra Karl Johan!”

I tillegg til denne bemerkningen, fikk han også flere hyggeligere kommentarer. En ikke-etnisk norsk ungdom stoppet opp og tilbød seg å kjøpe mat til han, og en tigger kom i tillegg bort og gav han de pengene han hadde samlet inn den dagen. Den norske mannen fikk altså en del penger ved å tigge, men å sitte i kulda i flere timer i tillegg til å få flere negative kommentarer gjorde ikke dette til en hyggelig opplevelse for TV2s ansatte.

“Hvem bryr seg”

I programmet “Hvem bryr seg” på TV2, ble det laget en episode i september 2015 hvor de skulle undersøke det samme som oss; nemlig om det er forskjell i folks holdninger til en etnisk norsk tigger og en utenlandsk tigger. De fleste personene som ble filmet gikk bare rett forbi den utenlandske tiggeren, og kastet ikke et blikk på henne en gang. Det var en mann som så vidt kastet et blikk på damen, og gav henne et lite “Hei”. Etterpå ble mannen spurt om hvorfor han valgte å ikke gi penger til tiggeren. Da svarte han at han gjerne ville hjelpe damen, men at han var usikker på om det ville hjelpe i den store sammenhengen. Mannen hadde ikke gitt penger til

tiggere på flere år, og innrømmet at han ikke har noen særlig forklaring på hvorfor. Han forklarte også at han hadde bestemt seg for at han istedenfor å gi penger i alle fall skulle vise dem verdighet og se dem i øynene og hilse.

Det var også en mann i elektrisk rullestol som stoppet opp hos den utenlandske tiggeren og gav henne penger. Da han ble intervjuet etterpå sa han at det i Bibelen står at dersom noen ba skulle du gi. Videre sa han at han ikke gav penger hver gang fordi han ikke hadde penger til det, men at han vurderte situasjonen. Han avsluttet med å si at det alltid er bra å gi.

Når den etnisk norske damen satt på akkurat samme sted, var det betydelig flere som brydde seg. En dame hadde ikke penger på seg, men tilbød henne nøtter. Flere stoppet og gav henne penger og kommentarer som *“Det er trist å se deg sitte her”* og *“Det skulle bare mangle”*. Det var spesielt en mann som først gikk forbi, men som senere stoppet opp og snudde. Han var overrasket over at hun ikke hadde penger. *“Jøss. I Norge!”* var en av kommentarene hans, før han gav henne en femhundrelapp. Da han ble intervjuet etterpå sa han at han synes situasjonen hennes skilte seg ut. Det var uvanlig for han å se at det var en norsk dame i 40-50 årene, som så ut til å ha et reelt problem. Han reagerte på at hun ikke var fanget opp av den norske velferdsstaten. Mannen innrømmet også at det var lettere å gi til noen man relaterte seg mer til, og i situasjoner der man tror noe akutt har oppstått

En annen mann TV2 intervjuet i forbindelse med forsøket, sa at det virket tristere når det var en norsk person med godt utseende som ble tvunget til å sitte på gata, og han var tydelig på at han ville gitt henne penger dersom han hadde hatt det på seg. Mannen sa også at han trodde skjebnen til en utenlandsk tigger og etnisk norsk tigger var ganske lik.

Begge kvinnene satt på gata i 1.5 timer og tigget om penger. I forsøket til TV2 kommer forskjellen veldig tydelig frem. Den utenlandske tiggeren fikk lite omsorg og oppmerksomhet, og bare 65 kroner i koppen. Den etnisk norske tiggeren fikk mye omsorg og oppmerksomhet, mat og drikke og 1132 kroner i koppen.

2.4 Hypotese

Basert på funn fra tidligere undersøkelser, tror vi at en etnisk norsk tigger vil få mer oppmerksomhet og penger enn en som ikke er etnisk norsk. Dette er fordi vi ofte har en tendens til å relatere oss til, og å ta vare på våre egne. Utenlandske tiggere på gata finnes det bare flere og flere av, og de er blitt en del av samfunnsbildet. En etnisk norsk, lyshåret tigger skiller seg mye mer ut som tigger, og vil tiltrekke seg mer oppmerksomhet.

Hypotese 1: Den etnisk norske tiggeren vil få mer penger enn tiggeren med ikke-norsk utseende.

Hypotese 2: Den etnisk norske tiggeren vil tiltrekke seg mer oppmerksomhet enn den ikke-norske tiggeren.

Hypotese 3: Vi har ofte en tendens til å relatere oss til og ta vare på våre egne.

3. METODE

I vår undersøkelse kombinerte vi metoder. Vi gjennomførte et lite felteksperiment, der vi observerte atferden til tilfeldig forbipasserende. I tillegg gjennomførte vi små intervjuer med noen av de vi observerte for å bedre forstå atferden deres.

Vi har forsket på eventuell forskjellsbehandling av tiggere på grunn av deres etnisitet. Vi valgte å utføre et eksperiment selv, der to av våre medelever tigget i Markensgate i Kristiansand mens vi observerte hvordan forbipasserende reagerte på dem. Den ene "tiggeren" var mørkhudet og ikke etnisk norsk, mens den andre var lyshudet og etnisk norsk. Begge var kvinner. Vi telte hvor mye penger de fikk, og vi registrerte også andre reaksjoner. Markens er en forholdsvis travel handlegate i Kristiansand, der mange forskjellige mennesketyper er representert. Dermed har vi utgangspunkt for å få et ganske solid og troverdig resultat.

3.1 Eksperimentell forskningsmetode

Eksperimentell forskningsmetode blir brukt for å samle inn data uten nødvendigvis å spørre direkte. Dette fører til at vi får flere direkte data enn vi hadde fått ved å bruke andre metoder.

Når man bruker eksperimentell forskningsmetode, kan man ordne til omgivelsene slik man selv vil, for så å utføre et prosjekt slik vi gjorde. Det vi gjorde her var å plassere ut to tiggere iført relativt like klær, på hver sin side av Markens gate. De var utstyrt med de samme "redskapene," og eneste visuelle forskjell var hudfargen. Ved at vi bevisst valgte to tiggere med forskjellig hudfarge, gjorde slik at vi kunne samle inn data ut ifra det den påvirkningen vi så dette hadde på forbipasserende. Dette gir selvfølgelig rom for feilkilder, som vi har nevnt senere i rapporten.

3.2 Kvalitativ metode

Kvalitativ forskningsmetode brukes for å gå mer i dybden hos hvert individ, og finne ut av dets meninger og erfaringer. Vi har benyttet denne metoden i form av å utføre et mini-intervju med noen av de som ga penger til skuespillerne for å få mer dybdeinformasjon med tanke på det vi undersøkte. Vi stilte spørsmålene: "Hvorfor valgte dere å stoppe hos tiggeren?" og "Hva var reaksjonen din?".

3.3 Design, deltagere og utstyr

Gruppen vår valgte å spørre to medelever om å stille opp som skuespillere. En nordmann og en eritreer. Begge fikk slitte og skitne pledd til å ha rundt seg og de hadde hjemmelagde sitteunderlag til å sitte på. Den etnisk-norske jenta hadde en hjemmestrikket genser på, og den ikke etnisk-norske jenta hadde en gammel jakke med hull i på seg. Begge hadde et sjal/skjerf som dekket deler av hodet, og en slitt og ødelagt pappkopp. Planen var at de skulle ha så lik situasjon som mulig og at begge skulle sitte i Markensgate, ikke så langt fra hverandre og på samme tidspunkt.

3.4 Forskningsetikk

Forskningsetikk dreier seg om hvordan forskere skal eller bør opptre. Et grunnleggende prinsipp er respekt for enkeltindividet. Enkeltindividet skal være viktigere enn kunnskap, selv om kunnskapen kan komme til nytte. (Universitetet i Bergens nettside for Holbergprisen) Når en utfører undersøkelser er det viktig å vurdere om verdier og normer i samfunnet blir ivaretatt. Det er essensielt å tenke på

dette når en skriver en forskningsrapport fordi et brudd på den norske forskningsetikken kan skape mindre troverdighet og også skepsis til oppgaven.

Vi har også tenkt nøye gjennom dette når vi har skrevet oppgaven og utført eksperimentene. Tigging er et ømtålig tema for mange og tiggere kan vekke en rekke følelser hos forbipasserende. Vi var derfor påpasselige med å informere dem som uttrykte at de ble emosjonelt påvirket av skuespillerne, om at dette var et forskningsprosjekt. Vi har heller ikke lagret data eller bilder av personer vi observerte på gata slik at andre kan finne ut hvem som gir eller ikke gir til tiggere.

I forbindelse med vårt eksperiment, fikk våre to tiggere penger av forbipasserende. Dette var penger som var tiltenkt tiggere og ikke oss studenter. Vi ga derfor pengene som skuespillerne mottok, videre til ulike faktiske tiggerne i Kristiansand.

4. GJENNOMFØRING OG RESULTAT

Vi valgte å gjøre forsøket en ettermiddag i Markensgate i Kristiansand, det var mye folk tilstede og mange la merke til de to unge tiggerne.

4.1 Gjennomføring

Vi kledde to de to "tiggerne" opp i skitne og fillete klær og satte dem med rundt 10 meters mellomrom på hver sin side av julegrana i Markens gate. Vi valgte å sette dem såpass nærme for å unngå en feilkilde med tanke på forskjell i folkemengder, men samtidig sette dem langt nok unna hverandre og andre tiggere til at det ble enda en feilkilde. De satt i 45 minutter hver mens mange folk strømmet forbi. Det var mye folk i Markens gate på denne tiden, og dette var en av grunnene til at vi nettopp valgte dette stedet og tidspunktet. Mens skuespillerne tigget observerte gruppa og prøvde å få med oss eventuelle reaksjoner.

4.2 Resultat

Etter 45 minutter hadde vi fått nok resultater til at vi valgte å avslutte, da hadde den etnisk norske tiggeren (forsøksperson 1) mottatt 145 kr, mens den ikke-etnisk norske (forsøksperson 2) hadde mottatt 60 kr. Det var to menn som ga penger, da en gang til forsøksperson 1 og en annen gang til forsøksperson 2. Det var dog fem kvinner som ga penger til forsøksperson 1, mens kun 1 dame ga penger til forsøksperson 2. I tillegg var det to damer som stoppet ved den etnisk norske tiggeren. En eldre kvinne reagerte veldig på at den etnisk norske tiggeren ikke hadde blitt fanget opp av det norske velferdssystemet. En yngre kvinne, som arbeidet i en ungdomsorganisasjon, stoppet og spurte om hun trengte hjelp og viste sterke følelser knyttet til situasjonen til den norske tiggeren. Begge damene gikk rett forbi forsøksperson 2. Dette skjedde flere ganger med de som stoppet opp hos forsøksperson 1: De gikk forbi og kastet blick mot den ikke-etnisk norske tiggeren, men valgte ikke å stoppe opp eller si noe til henne.

5. DRØFTING

5.1 Resultatene relatert til hypotesene

Vi vil si at vår hypotese samsvarte godt med resultatet etter forsøket. Vi antok at tiggeren med hvit hud og etnisk norsk utseende ville få mer penger enn tiggeren med ikke norsk utseende. Hypotese 1 ble dermed støttet. Likevel var det en betydelig større forskjell mellom summen penger de fikk inn enn vi hadde forventet.

Det samme resultatet fikk vi i forhold til hypotese 2. Hypotesen ble støttet, og støtten var sterkere enn vi hadde forventet på forhånd. Vi hadde ikke sett for oss at det ville være mange av folkene i byen som ville prate med tiggerne, men av de ni personene som gjorde dette var vi overrasket over å se at de kun snakket med den hvite etnisk norske.

Før forsøket hadde vi ikke forventet at menneskene på gaten ville bli emosjonelt påvirket av å se de unge tiggerne i byen. Likevel påvirket den etnisk hvite norske forsøkspersonen flere av menneskene som gikk forbi. Flere ble sinte, og hevdet at nordmenn ikke hadde noe rett til å tigge. Andre syntes det var sørgelig å se at en ung dame, med etnisk norsk utseende måtte sitte på gaten og ty til tigging. Den etnisk

norske sin tilstedeværelse førte til mange reaksjoner fra forbipasserende i Markensgate, men vi ble mest sjokkerte over å bli vitne til at en annen ung dame og forbipasserende ble så sterkt påvirket og lei seg at hun begynte å gråte. Vi fikk dermed også solid støtte for hypotese 3.

5.2 Resultatene relatert til tidligere eksperimenter

Resultatene våre stemte veldig godt med resultater fra tidligere eksperimenter. I programmet “Hvem bryr seg” var det også en stor forskjell mellom den utenlandske og etnisk norske tiggeren, og betydelig flere som gav oppmerksomhet og penger til den etnisk norske tiggeren. De brydde seg genuint om den norske tiggeren, og prøvde å hjelpe. I nyhetsreportasjen fra TV2 kom det også frem at mange norske har positive holdninger til etnisk norske tiggere. De var rause mot norske tiggere, og ga i løpet av seks timer tilsammen 842.50 kr, litt mat og kom med hyggelige kommentarer.

Når vi sammenligner vår undersøkelse med den til TV2, ser vi et tydelig mønster som viser at nordmenn legger merke til og viser stor omsorg for sine egne og de som er lette å relatere seg til. Vi vil beskytte våre egne, mens det er lettere å overse og ignorere den utenlandske tiggeren.

Selv om det var mange som gav penger og viste omsorg til den norske tiggeren, var det også noen negative. I vårt eksperiment var det noen som reagerte negativt, og ikke kunne forstå hvordan en etnisk norsk ung jente ikke hadde noen familie, venner eller omsorgspersoner, og var blitt tvunget på gata. De synes det var et ubehagelig syn, og kunne ikke tro at denne jenta hadde gjort absolutt alt for å få hjelp og at hun ikke hadde noe annet valg enn tigging. I nyhetsreportasjen fra TV2 var det også en som reagerte på at en nordmann satt og tigget i Karl Johan, bannet til han og ba han komme seg vekk. Det kunne virke som at personene som reagerte negativt på de etnisk norske tiggerne, mente at de ikke hadde gjort alt de kunne for å komme seg på beina igjen, og ikke hadde “rett” til å tigge.

5.3 Feilkilder og forslag til forbedringer

Forsøkene kan inneholde flere feilkilder, vi har blant annet tenkt på dette: Tiggerne kan ha sittet for nærme til at noen valgte å gi penger til begge to, da man ofte ikke gir penger til alle tiggerne man ser. Vi kunne også passet på at de kledde seg litt mer likt og ikke så moderne, spesielt med tanke på at de kanskje så litt vel flidde ut i ansiktet til å være tiggere. Vi kunne i tillegg ha gjort flere forsøk for å bekrefte det som skjedde i det ene forsøket vi gjorde, eller ha utvidet forsøket til å vare lenger enn de 45 minuttene vi bestemte. I tillegg var forsøkspersonene relativt unge, og mange reagerte på at en ung norsk jente ikke hadde blitt fanget opp av noen av hjelpemekanismene som vi har i Norge. Men her vil vi bemerke at forsøkene gjort av TV2 var gjort med eldre personer, og de fant den samme tendensen som oss.

5.4 Erfaringer og lærdom

Ved å arbeide med denne oppgaven har vi opplevd folks fordommer på nært hold. Det er litt skremmende å se at vi bevisst eller ubevisst tenker mest på de som ligner på oss selv. Slik kunnskap er viktig å få frem i lyset slik at vi alle kan reflektere over våre egne reaksjoner. Vi føler at vi bidrar til slike refleksjoner med å formidle resultatene fra dette eksperimentet. Vi har også for første gang erfart hvordan det er å skrive en forskningsrapport, og det har vært veldig lærerikt og utfordrende.

6. KONKLUSJON

I denne studien har vi undersøkt ulike reaksjoner til tiggere med ulike hudfarge. Vi plasserte to tiggere, en mørkhudet og en lyshudet, i Markensgate i Kristiansand, og observerte forbipasserende sine reaksjoner til dem. De to tiggerne var relativt like i klesdrakt, plassering og måten de satt på. Etter 45 minutters tigging så vi tydelige forskjeller. Den lyshudede tiggeren hadde fått 145 kroner, mens den mørkhudede hadde fått 60. Forskjellen på summen penger tiggerne mottok samsvarte med hypotese 1. Vi så også at flere ga oppmerksomhet og sympati til den hvithudede, mens ingen tok kontakt med den mørkhudede tiggeren. Dette bekreftet hypotese 2. Ut fra dette, og resultater fra tilsvarende eksperimenter gjort av TV2 i Oslo,

konkluderer vi med at folk har en tendens til å gi mer penger, omsorg og oppmerksomhet til tiggere som ligner mer på seg selv. Dette bekreftet vår 3. hypotese. Resultatene vi fikk fra forsøket stemmer godt med hypotesene våre, og hypotesene fikk sterkere støtte enn vi forventet.

7. REFERANSER:

- “TV 2 tigger med skjult kamera i Oslo”, TV2. Sist sett 17/03/2017. Hentet fra: <https://www.youtube.com/watch?v=T10fzLmgLwI>
- Morten Michelsen Berg, “Slik gikk det da TV2 tippet i med skjult kamera i Oslo”, TV2. Sist lest 10/3/2017. Hentet fra: <http://www.tv2.no/a/3664955>
- Su Thet Mon, “Sandberg - Vi vil ikke forby fattigdom, vi vil forby tigging”, nrk.no. Sist lest: 01/02/2017. Hentet fra: https://www.nrk.no/norge/sandberg_-_vi-vil-ikke-forby-fattigdom_-_vi-vil-forby-tigging-1.12518088
- “Tigging”, Wikipedia. Sist lest: 10/01/2017. Hentet fra: <https://no.wikipedia.org/wiki/Tigging>
- “Hvem bryr seg”, TV2. Sist sett: 23/02/2017. Hentet fra: <http://sumo.tv2.no/programmer/underholdning/hvem-bryr-seg/>